

НОВИТЕ РЕЖИСЬОРИ ОТ ПОСЛЕДНОТО ДЕСЕТИЛЕТИЕ В БЪЛГАРСКОТО КЪСОМЕТРАЖНО ИГРАЛНО КИНО

ПЕТЯ АЛЕКСАНДРОВА¹

NEW DIRECTORS IN BULGARIAN SHORT FILM OF THE LAST DECADE

PETIA ALEXANDROVA²

Резюме: Днес рядко кинорежисьор прави дебют направо в игралното кино на голям екран. Обикновено той започва или в телевизията, или в късометражното кино, а понякога и в двете. Текстът разглежда два варианта: 1. Късометражните филми на вече навлезлите в голямото кино – Надежда Косева, Светла Цоцоркова, Драгомир Шолев, Кристина Грозева и Петър Вълчанов 2. Късометражните филми на режисьори, на които им предстои такъв дебют – Тома Вашаров, Николай Тодоров, Павел Веснаков. Тезата е, че в късометражните филми те заявяват своя специфичен визуален стил, избор на актьори и драматургия, които ще следват и в пълнометражните филми. Но и не са ангажирани с мисълта за зрителски успех, което ги прави по-свободни в себеизразяването.

Ключови думи: късометражни филми, българско кино, нови режисьори.

¹ **Петя Александрова.** Доцент в Нов български университет, катедра „Масови комуникации“, Доктор на науките (e-mail: palexandrova@nbu.bg)

² **Petya Alexandrova** is an Associate Professor at New Bulgarian University, Department of Mass Communications. Doctor of Science (e-mail: palexandrova@nbu.bg)

Abstract: Today, a film director rarely makes a debut straight into the big-screen cinema. Typically, it begins either in television or in short cinema, and sometimes together. The text considers two options: 1 The short films of the already established directors Nadezhda Kosseva, Svetla Tsotsorkova, Dragomir Sholev, Kristina Grozeva and Petar Valchanov 2. The short films of directors who are yet to have their debuts on the screens: Toma Vasharov, Nikolay Todorov, Pavel Vesnakov. The thesis is that they state their specific visual style in the short films, their choice of actors and dramaturgy – choices that will follow in feature films. However, they don't engage in the thought of viewership success, which makes them freer in self-expression

Keywords: short feature films, Bulgarian short films, new directors.

В този век се забелязва определена тенденция първи пълнометражни опити да получават националните награди за българско игрално кино „Златна роза“: „Емигранти“, реж. Людмил Тодоров и Ивайло Христов (дебютант), 2002; „Мила от Марс“, Зорница София, 2004 (екс екво); „Маймуни през зимата“, Милена Андонова, 2006; „Дзифт“, Явор Гърдев, 2008; „Източни пиеси“, Камен Калев, 2010; „№ 1“, Атанас Кристоков, 2011; „Цветът на хамелеона“, Емил Христов, 2012; „Безбог“, Ралица Петрова, 2016). Всъщност наградите на утвърдените имена са по-малко: 2002 – Людмил Тодоров със същия „Емигранти“, 2004 – Станимир Трифонов с „Изпепеляване“ (екс екво), 2014 – „Каръци“ на Ивайло Христов, 2015 – „Съдилището“ на Стефан Командарев, 2017 – „Вездесъщият“ на Илиян Джебелеков, 2018 – „Ага“ на Милко Лазаров.

Освен резонният извод за увлечението по новото и по-младото, на което може би се възлагат надежди за мечтано обновяване и възход, естествено възниква въпросът: а какво са правили награждаваните автори преди това? За някои е добре известно: Явор Гърдев е театрален режисьор, Ивайло Христов е актьор, Емил Христов е оператор. За други е добре рекламирано: Зорница София е със задгранично образование, видеоарт и реклама, собствено финансиране. И все пак често и закономерно е тези режисьори първо

да са снимали късометражни филми. Такава е и популярната европейска практика. Затова бих определила кратките филми за дебюти преди дебютите.

Не може да се каже, че днес в българското кино се появява ново поколение режисьори, доколкото те не са обединени от обща платформа или тенденции, не са и монолитна група, споделяща общи възгледи. Но последните десетилетия са се натрупали достатъчно автори в очакване на своята възможност да заявят себе си. Ще изброя основните сред тях, всеки сам за себе си, популярни в началото само сред колегите си, започнали в късометражното кино през 2000-те, а през второто десетилетие вече стабилни и признати професионалисти в пълнометражното или в очакване да станат такива.

Надежда Косева започва като координатор на продукции и асистент режисьор. Днес работи като режисьор, сценарист и продуцент. Дебютира с новелата „Ритуалът” в омнибуса „Поколение: изгубени и намерени” (премиера на Берлинале форум 2005)³. Сценарият е на Георги Господинов и разказва за паралелната българска обредна сватба, която героите на Светлана Янчева и Красимир Доков правят на сина си и неговата непозната за тях снаха, далеч от мястото, където младите живеят. Следващата ѝ новела „Омлет“ е от другия омнибус „15“ и попада в селекцията на Sundance Film Festival 2009. „С Георги Господинов дълго се чудехме коя година да си изберем. Много отдавна мисля за вещите, за пристрастеността на човека към ежедневието, към бита му... И си спомних хиперинфлацията на 1996. Стори ми се, че мога да разкажа за едно конкретно и интересно време в България и едновременно да се занимавам с проблем, който е по-общочовешки и излиза извън рамките на точната година или на определена държава.”⁴, Следващият ѝ филм „Втори дубъл” печели почетен диплом в Сараево през 2011. „В малък български град, в още незавършения им дом, Мария чака своя съпруг. Това е денят, в който той се завръща вкъщи след теж-

³ https://www.dnevnik.bg/intervju/0000/00/00/85301_/. [Пров. на 25.05.2019]

⁴ https://www.capital.bg/light/istorii/2009/02/19/677846_omlet_z_a_roburt_redford/ [Пров. на 25.05.2019]

ка работа в чужбина. Но той закъснява. Много закъснява. Може би твърде много...⁵, Характерното и за трите филма е, че са по сценарии на Георги Господинов, а в последните два главната роля се изпълнява от режисьорката Светла Цоцоркова. Тази година дебютът на Надежда Косева в пълнометражното игрално кино „Ирина“ най-сетне е на екран и вече жъне награда след награда.

Светла Цоцоркова се изявява като сценарист, режисьор, продуцент и актриса. В началото прави „Екзекуция“, 2000, последван от „Живот със София“, 2004, с който спечелва наградата Джеймисън на СФФ, и „Майка ми“, 2005. Заедно с Косева основават продуцентската фирма „ФРОНТ Филм“. „Живот със София“ разказва с чувство за хумор за невъзможната любов. На едни може да напомни „Дервишево семе“ на Хайтов, на други – „Сватбата на мама“ на Борис Христов. В забутан край София (Светлана Янчева) напразно чака мъжа си и става все по-налудна, а съседът (Ивайло Христов) вече 10 години съхне по нея. Зрялото актьорско присъствие силно допринася за шантавостта на поведението и зрителските симпатии. След късометражните филми на Цоцоркова следва пълнометражният „Жажда“, 2015.

Тома Вашаров дебютира с филма „Целувката“, 2005, едноминутна закачка в добрите традиции на сюжетите от българската анимационна школа, който има 13 милиона и половина гледания в youtube. Заснет на 35 мм филмова лента, всеки кадър е прехвърлен на файл, за да се вкарат специалните ефекти, и отново върнат на лента. Другите филми на Вашаров от това десетилетие са „Всичко за теб“, 2008, „По обед“, 2009. Дали ще е в неочакваното развитие на една среща при момичето в първия или кафкианска мравка във втория, филмите са обединени от усета на Вашаров за странност и откриването ѝ в обикновени образи, ситуации, характери, които гласкат към неочаквано развитие. Тази тенденция при него ще продължи и следващото десетилетие, отново в късометражното кино.

Камен Калев и Димитър Митовски започват с експеримен-

⁵ <https://www.bnt.bg/bg/a/vtori-dubal>, [Пров. на 25.05.2019]

ти, а продължават с международни продукции (Калев – „Източни пиеси“, „Островът“, „С глава надолу“) или телевизионни реализации (Митовски – „Мисия Лондон“, „Под прикритие“). Заедно като режисьори правят сюрреалистичните „Върнете заека“, 2005, и „Лошият заек“, 2007 – между абсурд, фентъзи и закачка, с паралелни светове и един заек за примамка. Те не приличат на нищо в българския кинопейзаж и са селектирани за късометражната програма на фестивала в Кан. Жалко, че нито един от двамата не тръгва после в същата ексцентрична посока, за която давата доста обещаваща заявка.

Драгомир Шолев започва с анимацията „Хабанера“, 2002, но натрупва опит с „Трябва да ти кажа нещо“, 2004, „Преди живота, след смъртта“, 2005, „Посредникът“, 2008, селектирани за участие в не един фестивал и удостоени с множество награди в България и по света. В краткия формат той се шлифова стилово и разнообразява жанрово – „Трябва да ти кажа нещо“ и „Посредникът“ се въртят в рамките на любовните и семейните отношения, които отварят позицията на детето като лакмус за истинност във филмите на Шолев. „Преди живота, след смъртта“ е различен – музиката и смъртта парадоксално се преплитат в този гротесков нетипичен пробив във военната класика. Другата посока, в която тръгва режисьорът, е използването на професионални актьори: Искра Радева в „Трябва да ти кажа нещо“, Валентин Ганев в „Преди живота след смъртта“, Койна Русева и Деян Донков в „Посредникът“.

Николай Тодоров прави „Минутите след това“, 2007, по разказа на Мария Станкова „Смъртта на часовникаря“ с който дава една добра заявка за поетично и философско кино. Димитър Радев в портал „Култура“ представя филма по следния начин: „Той говори за важни неща. Говори естетски, но не и студено. С вкус към детайла, но без да изпуска фокуса върху големите въпроси. Във филма на Николай времето, кулата със часовника, дървените чаркове на механизма, болтовете и винтчетата оживяват заради часовникаря, без него те биха изчезнали безвъзвратно, биха се разтопили, биха изгубили смисъла и значението си. Биха се превърнали просто във вещи. Осиротели вещи. Като часовниците на Дали. Ето моят опит

за анотация. Кула с часовник; възрастен мъж (Михаил Мутафов), който се грижи „да навива” времето, да пази времето, да се страхува от времето, докато то се нажежи от мислите му; стрелки – думи, гонещи тишината на отговорите! Времето като лава от мисли, избори и ранимост на човешкото желание за действие. Какво размеква времето? Какво е по-силно от времето? Във филма има много посоки: хората, животът, желанието да полетиш, нетърпението. Или нещо по-голямо от тях, от техния ред? Човешкият ред или Божият ред? Филмът на Николай свършва почти със смъртта на героя, но гласът му продължава да кънти и действителността на филма се превръща от тиктакане на часовник в човешки пулс. Слива се с ромоленето на дъжда и минутите след това.”⁶ Николай Тодоров ще продължи с „Три дни в Сараево“, 2014, „Преди да заспя“, 2016 и е пред завършване на пълнометражния филм по сценарий на Красимир Крумов.

Петър Вълчанов и Кристина Грозева тръгват с любов и нежност към своите истории и своите герои и началото е поставено със „Семейна терапия“, 2008, в която се срещат истински дразги и несериозни ограбвания, възрастна двойка и огледалният им образ в млада двойка, дребнавост и срам. „Всъщност връзката, която се създава между героите от двете поколения на нивото на образите, е много дълбока, макар и негативна, изпълнена с яростни погледи и думи. Децата и възрастните са свързани от общата болка, която взаимно си причиняват, и вулгарността е акт на безсилие към собствената им съвест.”⁷ Все същата смесица от хумор, съчувствие и пулсиращо всекидневие, където героите са разпознаваеми като съседите в махалата, ще продължи и в телевизионния им филм „Аварийно кацане“, 2010, 60 мин., по-късно в „Скок“, 2012, и ще се разгръща в пълнометражните „Урок“, 2014, и „Слава“, 2016.

Това са само част от режисьорските имена, които започват в първото десетилетие на XXI век, чиято активна сила идва в следващото десетилетие и оформя лицето на киното днес. В късометраж-

⁶ <http://kultura.bg/web/минутите-след-това/> [Пров. на 26.05.2019]

⁷ <http://kultura.bg/web/семейна-терапия/> [Пров. на 26.05.2019]

ните си филми те заявяват своя специфичен визуален стил, избор на актьори и драматургия, които ще следват и в пълнометражните. Но все още не са ангажирани с мисълта за субсидии, зрители, фестивали, което ги прави по-свободни в себеизразяването.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ (REFERENCES):

- Втори дубъл. Закъсняла или невъзможна среща...Телевизионна новела, 2011. *Българска национална телевизия* [онлайн]. [прегледан 28 юли 2021]. Достъпен на:
- <https://www.bnt.bg/bg/a/vtori-dubal> [Vtori dubal. Zakasnyala ili nevazmozhna sreshhta...Televizionna novela, 2011. *Balgarska natsionalna televizia* [online]. [pregledan 28 yuli 2021]. Available on: <https://www.bnt.bg/bg/a/vtori-dubal>]
- ДУДОВА, Бистра, 2009. Омлет за Робърт Редфорд. *Капитал* [онлайн] 9 февруари 2009 [прегледан 28 юли 2021]. Достъпен на: https://www.capital.bg/light/istorii/2009/02/19/677846_omlet_za_roburt_redford [DUDOVA, Bistra, 2009. Omlet za Robart Redford. *Kapital* [online] 9 fevruari 2009 [pregledan 28 yuli 2021]. Available on: https://www.capital.bg/light/istorii/2009/02/19/677846_omlet_za_roburt_redford]
- КОСЕВА, Надежда и Валя СТОЯНОВА, 2005. Моето поколение в България липсва [интервю]. *Дневник* [онлайн] 10 януари 2005 [прегледан 28 юли 2021]. Достъпен на: https://www.dnevnik.bg/intervju/0000/00/00/85301_/ [KOSEVA, Nadezhda i Valya STOYANOVA, 2005. Moeto pokolenie v Bulgaria lipsva [intervyu]. *Dnevnik* [online]. 10 yanuari 2005 [pregledan 28 yuli 2021]. Available on: https://www.dnevnik.bg/intervju/0000/00/00/85301_/]
- ТОДОРОВ, Николай, 2013. Минутите след това. *Култура: портал за култура, изкуство и общество* [онлайн]. 15.03.2013 [прегледан 28 юли 2021]. Достъпен на: <http://kultura.bg/web/минутите-след-това/> [TODOROV, Nikolay, 2013. Minutite sled tova. *Kultura: portal za kultura, izkustvo i obshtestvo* [online]. 15.03.2013 [pregledan 28 yuli 2021]. Available on: <http://kultura.bg/web/минутите-след-това/>]